

In het Volkshuis geboren

De auteur van dit artikel werd in 1946 geboren in het Volkshuis van Halle. In zijn kinderjaren beleefde hij de militante kracht van de socialistische minderheid in dit door klerikalen gedomineerde stadje. Zijn familie gaf in de jaren na de Tweede Wereldoorlog mee een gezicht aan de socialistische beweging in de Zennevallei. Onder meer daarover handelt een vorig artikel in 'Brood & Rozen'. Opgroeien tussen de vlaggendragers van een politieke en areligieuze minderheid had zo zijn consequenties. Bijna elk openbaar facet van het private leven kreeg een maatschappelijke invulling. In een kleinsteedse omgeving waren de onvermijdelijke contacten met andersdenkenden niet altijd even leuk. Ze leidden in elk geval tot inzicht in de relativiteit der dingen, maar ook tot een diepgewortelde eigen overtuiging.

Iets voor vijfen kondigde Mercurius, een heldere stip boven de beboste noordoostelijke rand van de vallei, de ochtend aan in mijn geboortestad. Aurora spreidde daarna vlug haar roze armen over het hemelgewelf. Het was 16 mei 1946 en de zeven dochters van Atlas en Pleione en ook Aldebaran, het rode oog van Taurus, en Betelgeuse, de lichtende schouder van de zopas geïnitieerde Orion, begeleidden het rijzen van de stralende Helios. In deze ochtendlijke stoet van hemelse mythen trok ook Venus mee op, net als Ouranos, uit wiens in zee gevallen teelballen de liefdesgodin geboren is. Het was een donderdag en 'voddekesmet'. Van de 'statie' tot op de markt zag je mensen defileren en dikke pakken dragen. De cafés zaten vol, het was 'commerce' voor de stad.¹ Jean Devillé, 'Ambtenaar van den Burgerlijke Stand der stad Halle in het Arrondissement Brussel', noteerde op een geboorteakte: 'Ten jare negentienhonderd en zes en veertig den zestiende Mei' heeft Robert Sermon 'getoond een kind van het mannelijk geslacht. Hetwelk hij verklaard heeft geboren te zijn [...] om negen uur 's morgens in zijn voormelde woonst.'

De vrede was teruggekeerd in Europa. De farandoles en stoeten bij het vieren van de val van het Duizendjarige Rijk waren voorbij. Velen voelden ineens een explosieve drang naar procreatie. In het jaar 1946 volgde een geboortegolf, de oorzaak van

Met mijn bomma Hélène in de zaal van het Volkshuis. (privécollectie Armand Sermon)

een latere grijze golf. Als babyboomer ben ik het resultaat van geboorteplanning. Ooit, toen ik op de leeftijd van grote nieuwsgierigheid was gekomen, vond ik in een ouderlijke schuif een beduimd boekje over de Ogino-Knausmethode.²

Ik ben dus geboren in vredige jaren van zwijgende wapens (in Europa) en kon genieten van de immer stijgende welvaart (in Europa). Ik groeide op en werd gevoed met de eerste doordachte pedagogische theorieën van Angelsaksische signatuur, die voortsporen uit de geniale breinen van voor de nazi's gevluchte oosterburen. Mijn geboortestad is lange tijd bestuurd door de Christelijke Volkspartij en grote groepen zingende en biddende, vooral uit de Vlaanders toegestroomde, diepgelovigen hebben onze stoep scheefgelopen op hun bedevaart naar het miraculeuze zwarte Mariabeeld. Ikzelf echter sleet mijn jeugd jaren in een sociaaldemocratisch milieu, in een door onze ouders hard bevochten sfeer van vrijheid van denken en spreken. Thuis stond een ruime bibliotheek met de achttien delen van de *Winkler Prins Encyclopaedie*, alle publicaties van socialistische huize, de geschiedenis van de arbeidersbeweging, Walschap, Elsschot, Marx, Engels, Kinsey, Van Ostaijen, Camus, Sartre, een complete uitgave van *De verborgenheden des volks* en de *Statenbijbel*. Ze leverden het zuurdesem voor een maatschappijkritisch beslag dat op jonge leeftijd uitmondde in een beeldenstormend en melancholisch anarchisme.

Op de burgerlijke stand verklaarde mijn vader dat het betrokken kind van hem was en van zijn 'echtgenoot' Theresia Merckx, eveneens geboren in Halle, 'vijfentwintig jaar oud, wonende met hem'. Er was ook een naam gekozen en de ambtenaar noteerde: 'en aan welk kind hij verklaart den voornaam te geven van Armand'. Ik kreeg maar één voornaam. Hiervoor ben ik mijn ouders eeuwig dankbaar. Ze bespaarden me ervan dat ik op allerlei formulieren een tweede of zelfs een derde en vierde naam moet invullen, zoals sommige geïnspireerde ouders hun kinderen

◀ Mijn broer Ivan voor de stoep van het Volkshuis met de reus van de 'Stieweg'. (privécollectie Armand Sermon)

◀ Aan het Volkshuis, jaren 1930. Moeder is de derde van links op de derde rij. (privécollectie Armand Sermon)

▶ Zingende mannen in de zaal van het Volkshuis, rechts staat nonkel Pol. (privécollectie Armand Sermon)

aandoen. Mijn vader was onder de indruk van de voorbije prestaties van het Rode Leger en had mij liever Sergej genoemd. Dat lag in de lijn van de namen die mijn oudere broer en zuster kregen, Ivan en Nadia. Merk op dat zij hun naam kregen tijdens de oorlogsjaren 1942 en 1944 en dat bij de geboorte van mijn oudere broer iedereen een nakende militaire ineenstorting van vaderskant verwachtte.

De keuze voor die Russische voornamen was vermoedelijk de oorzaak van familiaal krakeel, want grootmoeder van vaderskant, Helene, was diepchristelijk. Zij vond het gebruik van goddeloze voornamen stilaan wel. Mijn bomma bracht de mooiste uren van de dag door in de Paterkeskerk in de Volpestraat. Ik vermoed dat ze er dikwijls een gebedje heeft achtergelaten voor mij, haar troetelkleinkind. Mijn vader heeft haar eens voor 'sjeffroen'³ verweten, want naast brandende kaarsjes hielpen ook meer tastbare bijdragen van harentwege de minderbroeders bij hun godvruchtige taak. Al bij al schoot ik altijd goed op met mijn bomma.

Maar belangrijker, het was de beurt aan Armand Monsiaux, een naast familielid en bekend kunstenaar, om het peterschap waar te nemen en dus kreeg ik de voornaam Armand. In deze stad, waar het merendeel van de inwoners in publieke ruimten Frans sprak, klonk die naam zeker niet slecht. Armand Sermon heeft twee mooie zachte r'en, die diep vanuit het strottenhoofd opwellen en uitgesproken worden zonder ook maar enige trilling vooraan op de tong. Terloops gezegd, wegens die welluidende naam kreeg ik later ambras met Wim Jorissen, ooit senator voor de Volksunie en in mijn jeugd jaren leraar aan het Koninklijk Atheneum, met als bijnaam 'den Joe'. Hij weigerde mijn naam correct uit te spreken en op een dag moest ik om een rammeling te ontlopen zelfs de klas uitvluchten, terwijl hij mij, twaalfjarige, nariep: 'Vuile socialist!'

Volgens mijn geboorteakte waren mijn ouders 'gehuisvest' en stond mijn wieg in de Stadhuisstraat, in de volksmond: de 'Keute Stieweg'. De Korte Steenweg vormde samen met de Lange Steenweg en de Bosstraat de centrale verkeersader en het handelscentrum van de stad. In lang vervlogen tijden kreeg die middeleeuwse handelsbaan tussen het graafschap Vlaanderen en rijke steden in Brabant (Nijvel

in Waals-Brabant) een verhard wegdek, vandaar de naam 'steenweg'. Misschien hebben zelfs de Romeinen de eerste stenen nog gelegd, want in oudere teksten staat *cauchie* vermeld, wat in het Picardisch naar een heirweg verwijst.⁴

De steenweg verbond de grote gotische kerk aan de Grote Markt, vanaf het fraaie renaissancestadhuis, met het weliswaar neogotische, maar toch ook fraaie treinstation van weleer. Mede om het godsvolk te onttrekken aan het wild om zich heen grijpende socialisme, communisme en atheïsme, besloot de paus van Rome her en der belangrijke bedevaartskerken te promoveren tot basiliek. Zo werd in mijn geboortjaar de Halse Sint-Martinuskerk verheven tot Onze-Lieve-Vrouwebasiliek.⁵ De vieringen en de bedevaart naar de Zwarte Madonna lokten heel wat volk. Velen van dat volk landden in de 'stoese', het treinstation, en dreigden verloren te lopen tussen de treinstop en het wijwatervat. Daarom werden de namen van de straten tussen de kerk en het station samengevoegd tot de Basiliekstraat. Om in de nieuwe basiliek te geraken, konden de bedevaarders voortaan gewoon de straat met die naam volgen. Zo werd mijn geboortestraat geklerikaliseerd en woonde ik niet langer in de Stadhuisstraat. Maar Hallenaren spraken gewoon verder over de 'Keute Stieweg'.

Het huis aan de 'Stieweg', waar ik ter wereld kwam, was zeer groot en stond in Halle bekend als de Peupel, de plaatselijke verbastering voor Maison du Peuple. De naam luidt in het Nederlands Volkshuis, maar de volkse benaming was en bleef Peupel. Wij woonden op de tweede verdieping, samen met mijn grootouders van moederskant. Op de eerste verdieping was de 'weig'. Onder die naam openden de socialistische vrouwen hier een raadpleging voor zuigelingen. Daarachter lagen de bureaus van de vakbond. Ik herinner me de secretaris van de metallo's, een potige zwetende Waal, die bij een reis naar het Joegoslavië van Tito een goedogende brunette van het partizanentype opgescharreld had. Zij hielp mee met de permanentie van de vakbond. Onder onze etage, maar in feite het huis ernaast, was de kruidenierszaak van de coöperatie. Gelijkvloers was er een immens groot café dat gedomineerd werd door mijn grootmoeder van moederskant, Sabine Cardijn, verre familie van de kardinaal, maar wel rabiaat antiklerikaal. Ze was trouwens de eerste vrouw

die in Halle een burgerlijke begrafenis kreeg. In de partij⁶ werd ze La Passionaria genoemd, een bijnaam die mijn moeder later erfde.

Achteraan in het café was er een immens grote zaal, althans, zo leek dat toch voor mij. Op de grote dagen liep die vol met rokende, discussiërende en applaudiserende mannen. En er waren veel grote dagen. Mijn vaagste en verste herinneringen zijn camions volgeladen met rokende, discussiërende en zingende mannen. Later besepte ik dat die toen op weg waren naar Brussel. De zingende mannen waren arbeiders uit het Centrum en de Borinage, bezig met Leopold III het land uit te zetten, met de bedoeling daarna meteen ook de rooie republiek uit te roepen. Zo kwam het dat ik op de leeftijd dat kinderen liedjes kwelen als *Alle eendjes zwemmen in het water*, gewend was om met het linkervuistje in de lucht *De Internationale* te zingen.

Door die vocale specialisatie ben ik overigens voor de eerste maal uit een onderwijsinstelling verwijderd. Om mij uit het gewoel te houden en waarschijnlijk ook omdat mijn grootmoeder Sabine intussen ziek of overleden was, werd ik naar de ‘papschool’ vlakbij gestuurd, aan de overkant van de Zenne. Daar was de kleuterafdeling van het Sacré-Cœur, de katholieke meisjesschool. Zangles! Om beurten moesten de kindjes een liedje brengen. Toen ik het enige lied zong dat ik in die revolutionaire dagen kende, betekende dat meteen het einde van mijn carrière in de kleutertuin. Op staande voet werd ik aan de poort gezet, die de zuster met deurdienst luid dichtsmet. Zo kon ik mijn kinderdagen weer doorbrengen tussen de rokende, discussiërende, applaudiserende en zingende mannen die op weg waren naar Brussel. De waarheid gebiedt me wel te zeggen dat ik daarna mijn studies als kleuter verder heb gezet in de Marmitkeschool aan de Posweg.⁷ De Koningskwesie was dan verleden tijd. Mijn bomma Helene woonde daar dichtbij, aan het Plein⁸, en ik logeerde dikwijls bij haar.

Eén bijkomstigheid rond mijn geboorte kan ik niet weglaten. Mijn moeder vertelde me ooit dat ik weliswaar geen Russische naam heb gekregen, maar toch ontsnapt ben aan andere klerikale ingrepen van mijn grootmoeder Helene. De lange, kwispelende arm van de pastoor is aan mij voorbijgegaan en ik ben dus niet opgenomen in de schoot van de heilige roomse kerk. Dat had zo zijn reden. Grootmoeder Helene heeft grootvader Zjang, Jean Sermon – die een ‘framason’⁹ werd genoemd, maar er waarschijnlijk geen was –, kerkelijk laten begraven. Daarbij negeerde ze niet enkel canon 1184¹⁰, maar ook de overtuiging en wilsbeschikking van mijn grootvader. Meteen was het subtiele familiale evenwicht tussen de klerikale en de antiklerikale traditie doorbroken. Voortaan was buitenkerkelijkheid de enige geldende regel. Toen ik nog geen jaar na het overlijden van mijn grootvader Jean geboren werd, zal er in de Peupel op de ‘Stieweg’ meer dan één glas Faro, Geuze of Lambik gedronken zijn, maar wijwater was er niet meer bij.

Mijn grootvader van vaderskant heette eigenlijk Jean-François, in de lijn van een lange genealogische afstamming sinds 1707, waarin de zonen van het geslacht Sermon altijd een deugdelijke christelijke voornaam kregen, hetzij Joannes Franciscus, hetzij Joannes Baptista. Ook zijn eerste zoon noemde hij Jean-François, maar toen die na enkele maanden overleed, veroorzaakte dat waarschijnlijk zo’n schok dat de

naamgeving van zijn tweede zoon, mijn vader, in 1907 een totaal andere richting uitging. Een ambtenaar noteerde: ‘Comparu Sermon Jean, (28), journeur, né Hal, domicilié Hal, rue de l’Ecole, [...] auquel enfant il déclare donner les prénoms de Robert-Pierre.’ De naamkeuze was in die dagen beperkt tot de heiligen van de kalender, zodat Robespierre er waarschijnlijk over was. Maar de helden van de Franse Revolutie waren nog niet vergeten bij de vrijdenkers van de vorige eeuwwissel.

Jean Devillé, de ‘Ambtenaar van Burgerlijke Stand der Stad Halle’, vermeldde dat mijn vader mijn geboorteaangifte deed in tegenwoordigheid van ‘Merckx Maurice, oud vijftig jaren, beroep herbergier’ en ‘De Beer Omer, oud zevenentwintig, beroep herbergier’. ‘Van welke akte er hun lezing werd gehouden en die zij getekend hebben.’ Twee herbergiers die meekwamen om mij een naam te geven en mijn burgerlijke identiteit bevestigden. Ik heb dus een speciaal doopsel ontvangen bij mijn geboorteaangifte. Toch nog een kleine verwijzing naar Maurice Merckx. Dat was mijn bompa van moederskant. Hij staat op mijn geboorteaakte vermeld als herbergier, maar dat was hij dan enkel als echtgenoot van mijn grootmoeder Sabine die, zoals we intussen weten, de Peupel van Halle openhield. Over het militante en alcoholvrije leven van mijn grootvader Maurice schreef ik een relaas dat in een vorige editie van *Brood & Rozen* verschenen is.¹¹

En dat relaas kan je lezen op de website van Amsab-ISG: www.amsab.be, op de pagina van dit nummer van *Brood & Rozen*.

1 Parafraze van het gekende lied *De Voddekesmet*.

2 Kalendermethode of periodieke onthouding volgens de artsen Kyusako Ogino en Hermann Knaus, bij ons geïntroduceerd in 1930.

3 Dialect voor een dame van oudere leeftijd die veel in de kerk zit.

4 *Cauchie* is de Picardische vorm het Franse *chaussée* (steenweg), dat teruggaat op het Latijnse [*via*] *calceata* (van schoenen voorzien, geplaveid) ofwel op *calx* (kalksteen) en *calcata* (van steen – steenweg).

5 Zo wordt de kerk vaak genoemd, hoewel ze officieel aan Sint-Martinus gewijd is. Ook in de Vaticaanse documenten waarin de kerk tot basiliek wordt verheven, staat de officiële benaming. De oudere generatie spreekt overigens nog steeds van de ‘grote kerk’, als contrast met de wat verder gelegen Paterkeskerk.

6 De naam Belgische Werkliedenpartij (BWP) of later Belgische Socialistische Partij (BSP) werd nooit gebruikt, er werd altijd over de partij gesproken: de ‘partee’.

7 De Postweg heet vandaag de Zuster Bernardastraat.

8 Het Leeuwenplein of de ‘Plasdelion’, vandaag het Oudstrijdersplein.

9 Franc-maçon of vrijmetselaar.

10 Alle gedoopten hadden recht op een kerkelijke begrafenis, tenzij het kerkelijk recht hen daarvan uitdrukkelijk had uitgesloten, zo staat in canon 1239 § 3 van het Kerkelijk Wetboek uit 1917. Zij die door het recht uitdrukkelijk uitgesloten werden, staan opgesomd in canon 1240/1917. Punt 1 daarvan voorziet: ‘zij die bekend staan als afgefallen van het christelijk geloof, of aanhangers van een ketterse of schismatieke sekte of van de vrijmetselarij of van ander soortgelijke verenigingen’. Zie: http://www.rorate.com/kerkrecht/kr_print.php?t=ro_kerkrecht&id=119, laatst geraadpleegd op 20/01/2011.

11 Armand SERMON, *De Odyssee van mijn grootvader Maurice Merckx*. In: *Brood & Rozen*, (2004)2, p. 57-66.